Vztah příčinný.

Napsal docent Dr. *Josef Prušák.* [1])

Aby výsledek právně rozhodný někomu jako pachateli přičítán býti mohl, je nezbytně zapotřebí, aby mezi volní činností pachatelovou a nastalým výsledkem byl vztah příčinný. Vztah příčinný mezi činností volní a výsledkem právně rozhodným je základní podmínkou právní zodpovědnosti. Nelze mluviti o zodpovědnosti za jistý výsledek (o vině, přičítatelnosti), pokud otázka kausalitní nebyla rozhodnuta, pokud není zjištěno, že pachatel skutečně výsledek přičinil. Teprve tehdy, když zjistili jsme příčinnou souvislost mezi vůlí a výsledkem, můžeme přistoupiti k rozboru otázky o zodpovědnosti za výsledek přičiněný. Při první se tážeme: je nutno dle práva jistého člověka pokládati za původce (pachatele) toho kterého výsledku právně rozhodného? při druhé: je člověk ten za přičiněný jím výsledek zodpovědným?

Otázka přičinění a otázka zavinění jsou zcela různé a nemohou býti stotožňovány. První z nich je otázkou širší, druhá užší. Pravíme-li, že někdo uznán je zodpovědným za nějaký výsledek, prohlašujeme tím nezbytně, že výsledek ten také přičinil; pravíme-li však, že někdo nějaký výsledek přičinil, nerozhodujeme tím ještě nikterak o jeho zodpovědnosti.[2]) Skutečnost tuto nutno dobře si uvědomiti, chceme-li dospěti v rozboru vztahu příčinného k správnému výsledku.

A. Podstata vztahu příčinného.

Problem kausalitní uvádí se právem mezi nejobtížnějšími v oboru abstraktní vědy právní vůbec, pro kriminalistu nedostatečným roz-

[1]) Článek tento je vyňatkem z rozsáhlejší práce »Všeobecná věda kriminelní« z dílu I. »Vědy kriminelní část abstraktní«.

[2]) Srov. *Binding:* Die Normen und ihre Übertretung II. str. 45. — *Max E. Meyer:* Die schuldhafte Handlung str. 119. a násl. — *Beling:* Grundzüge des Strafrechts 2. vyd. str. 31. — Zejména pak *Liszt:* Lehrbuch des deutschen Strafrechts 9. vyd. str. 121. a násl., kde případná literatura uvedena. — Jinak *Merkel, Kries, Liepmann* a j.

lišováním mezi přičiněním a zaviněním otázka ta ještě složitější se stává. Ačkoli věda kriminelní příčinným vztahem poměrně více než věda práva civilního se zabývala, a přední kriminalisté jména *Merklova*, *Bindingova* a *Lisztova* otázce této značnou pozornost věnovali, je přes to přítomný stav dosti neutěšený. Stanovisko vědy kriminelní k otázce vztahu příčinného správně je karakterisováno *Rümelinem* v jeho novější práci »Die Verwendung der Causalbegriffe im Straf- und Civilrecht«: »Dabei ist der Zustand der kriminalistischen Lehre .... durchaus kein erfreulicher; so wenig erfreulich, das die meisten Criminalisten ein gelindes Grauen überschleichen wird, wenn sie auf dem Titel eines Buches oder einer Abhandlung das Causalproblem zu Gesicht bekommen«.

Pátráme-li po příčině neutěšeného stavu, jímž dnes otázka kausalitní ve vědě právní je karakterisována, nelze upříti, že spočívá v této skutečnosti: Pojem příčiny není vlastní toliko vědám právním, nýbrž jednak v jednotlivých vědách přírodních, jednak mimo vědu, ve filosofii, s ním se setkáváme. Co přirozenějšího, než, že věda právní, když v pozvolném svém vývoji pojmem tím zabývati se musila, v nesnázích svých jednak k vědám přírodním, jednak k filosofii o pomoc se utíkala, snažíc se pojem jinak již dostatečně známý a vymezený pro sebe upotřebiti. Přehlíželo se však úplně, že podobné přenášení pojmu přesně vymezeného z jedné vědy ve vědu jinou, neb pojmu čistě filosofického ve vědu vůbec, jen s největší opatrností díti se má, poněvadž účel té které vědy samostatné, zvláštní vymezení může vyžadovati.

Jak později k tomu poukážeme, byl také jak přírodovědecký, tak i filosofický pojem příčiny pro vědu právní nepřijatelným, neboť vědám přírodním nešlo než o vysvětlení tělesného tělesným, filosofie pak toliko naprosto formální (abstraktně logický), všech teleologických úvah prostý, pojem příčiny sprostředkovati se snažila; ve vědě právní je však otázka kausalitní nutně prostoupena úvahami teleologickými.

Vědě právní nejde o to, kdy nějaký výsledek je přičiněn činem lidským ve smysle věd přírodních, neb ve smysle filosofickém, nýbrž jde o to, kdy výsledek, jako pachatelem přičiněný, důvodně lze prohlásiti. Odpověď na otázku tu lze dáti toliko abstraktní vědě právní, jež při tom všeobecnými zásadami o úkolu a cíli práva musí se říditi. Že pojem příčiny, jak ve vědách přírodních neb ve filosofii s ním se setkáváme, může býti vědám právním výtečnou pomůckou, o tom nelze pochybovati, ale skutečnost tato nikterak nás ještě neoprávňuje, pojem ten beze všeho za pojem právní prohlašovati. Bezpečná cesta spíše je ta, zkoumati, zda pojem kausalitní, jak dán je vědami přírodními, neb filosofií, pro vědy právní je upotřebitelný neb ne, v případě negativním nutno pak zjistiti důvody této neupotřebitelnosti.

První otázka, s níž na cestě této se setkáváme, je ta, co slovy »vztah příčinný« chceme vyjádřiti?

Höffding ve své psychologii[3]) praví: kde dva zjevy tak spolu jeví se býti spojenými, že vyskytne-li se jeden, druhý dle vědomosti naší nezbytně následuje, tu pravíme, že jsou spolu ve vztahu příčinném. Tážeme-li se však dále, jaká je podstata toho vztahu, s dvojí, podstatně rozdílnou odpovědí se setkáváme.

I. Dle názoru lidového jsou to věci, jež na sebe působí. Obtíž, jež v tom spočívati by mohla, jak si vysvětlíme, že věci zcela samostatné přece tolik spolu mají co činiti (jak tomu dle tohoto názoru při příčině a výsledku nezbytně býti musí) snadno se překonává tím, že »příčině« jakási tvořivá, vynucující způsobilost se přičítá. Příčina se tu personifikuje, připisuje se jí něco analogického osobní vůli. — Přes to, že již *David Hume* proti nesprávnosti takového názoru vystoupil, je týž stále ve vědě velice četně zastoupen a byl zejména ve vědě práva trestního příčinou mnohého pochybení.

II. *Hume* poukázal k tomu, že nutnost, s níž dle názoru našeho příčina výsledek přičiňuje (nutně vyvolává), není ve věcech, že je pouze v našem vědomí; moderní pak psychologie důvodně poukazuje k tomu, že příčinný vztah není než formálním zákonem našeho poznávání, že týž jest jen pouhým předpokladem, na jehož základě teprve veškeré vědění možným se stává.[4]) Teprve tehdy poznali jsme jistý zjev, když příčiny jeho stanoviti se nám podařilo, neboť veškeré naše poznávání vychází z předpokladu, že každý zjev musí míti svoji příčinu, neznáme-li jí, zůstává nám i zjev sám věčnou záhadou. Jako však nám nelze jinak, než prostřednictvím našich pocitů a představ (našeho vědomí) předměty chápati, rovněž tak nelze jinak, než pomocí představ a pojmů něco o předmětech si mysleti. Pojem kausalitní jest jen pouhou formou, pomocí které vše, co se děje, dle přirozenosti našeho poznání pojmouti se snažíme.

Příčinný vztah není tedy ve věcech, není nějakou silou tajemnou, nýbrž je toliko v nás, v našem vědomí, je pouhým pojmem, pomocí něhož veškeré zjevy, jež pozornost naši vzbuzují, snažíme se vysvětliti. Pravíme-li, že mezi dvěma zjevy je vztah příčinný, nechceme tím vyjádřiti nic jiného, než, že tyto dva zjevy spolu tak těsně spojenými býti se nám jeví, že, dán-li jeden (příčina), druhý (výsledek) nezbytně musí se dostaviti.[5])

Na příklad: Jestli železniční strážník kolej těsně před přijíždějícím rychlíkem vytrhne, musí se vlak vyšinouti, rovněž tak se

---

[3]) Psychologie in Umrissen auf Grundlage der Erfahrung. II. vyd. str. 286.
[4]) *Höffding*, Psychologie, str. 288.
[5]) Srov. *Liepmann:* Einleitung in das Strafrecht, str. 48. a násl. — *Radbruch:* Die Lehre von der adäquaten Verursachung, str. 22.

stane, jestliže výhybky nepošine. Zde zajisté právem vytržení koleje, neb nepřehození výhybky prohlašujeme za příčinu nastalého neštěstí, neboť oba zjevy dle poznání našeho spolu tak těsně souvisí, že, dán-li jeden, druhý nezbytně musí se dostaviti.

Od tohoto, právě uvedeného názoru liší se však podstatně názor, dnes ve vědě velice rozšířený, jejž právem jako panující nutno označiti, dle něhož mezi opomenutím (Unterlassung) a nastalým výsledkem o nějakém vztahu příčinném nelze prý mluviti. Důvod tohoto záhadného popření kausality opomenutí spočívá v tom, že zastanci panujícího učení onoho populárního názoru o vztahu příčinném nechtějí se zřeknouti, že stále ještě předpokládají, že věci na sebe působí, že příčina z vlastní své síly výsledek přivozuje. Že s tohoto stanoviska vědecké vysvětlení trestnosti opomenutí (na mysli máme tu předem delikty kommissivní per omnissionem) příliš těžkým se stává, a panující teorie nezbytně k neudržitelným důsledkům dospěti musí, je patrno. Veškeré pak pokusy vybřednouti ze stávajících rozporů (Luden, Glaser, Merkel, Liszt) nemohly přirozeně s úspěchem se setkati.[6])

Podstatný obsah panujícího učení je tento: »Za jistých předpokladů klade řád právní, právě tak jako život sám, přičinění výsledku na roveň jeho nezamezení. Skutečnost tato však neznamená, že i v nezamezení výsledku nějaké jeho přičinění jest spatřovati. Trestnost opomenutí je na přijetí jeho kausality zcela nezávisla.« [7]) »Neboť změna ve světě zevnějším nemůže nikdy jako něco positivního dle všeobecných pravidel býti kausalně zpět uvedena na nějaké opomenutí; z negativního nemůže nic positivního vzniknouti.« [8])

Mezi opomenutím a nastalým výsledkem bezprávným není tedy dle panujícího názoru vztahu příčinného; trestnost opomenutí nespočívá v tom, že pachatel jistý výsledek přičinil, nýbrž v tom, že jednání jeho je bezprávné (právu se příčí).[9]) Strážník, který výhybky dle daného předpisu nepošinul, nepřičinil výsledek (vyšinutí vlaku), nemůže tedy také důsledně proto trestán býti, že výsledek přičinil, nýbrž toliko proto, že dle daných předpisů se neřídil.

K neudržitelnosti takového názoru ukázal již *Binding*,[10]) v novější době pak zejména *Liepmann* nesprávnost jeho přesvědčivě zdůvodnil.[11]) Neboť není-li opomenutí ve vztahu kausalním k nasta-

---

[6]) *Binding*: Normen II., str. 209. a násl. — Srov. též *Fischer:* »Das kausale Element im sogen. Begehungsdelikt durch Unterlassung«, Z. f. d. ges. Str.-R.-W. XXIII. str. 459.—508.

[7]) *Liszt:* Lehrbuch, str. 127.

[8]) *Beling:* Grundzüge, str. 35.

[9]) *Liszt:* Lehrbuch, str. 126.

[10]) l. c.

[11]) *Liepmann:* Einleitung, str. 61.

lému výsledku bezprávnému, nemůže také býti bezprávným, nemůže nastalý výsledek býti zaviněným, a nelze také pachatele (opominuvšího) za nastalý výsledek činiti zodpovědným — trestati. Opomenutí nemůže býti bezprávným, poněvadž právo trestní neposuzuje lidské konání se stanoviska subjektivního (jinak náboženství), nýbrž objektivního (dle vlivu jeho na zájmy sociální). Výsledek nastalý nemůže býti zaviněným, poněvadž není-li opomenutí kausalním, nemůže také mezi ním a nastalým výsledkem bezprávným býti nijakého vztahu viny. Pachatele nelze pak trestati za nastalý výsledek jím nepřičiněný, nýbrž toliko za porušení povinnosti, za neposlušnost.

Tyto nedostatky nemohly ovšem ani zastancům panujícího názoru uniknouti, a byly také důvodem, že rozmanité teorie o kausalitě opomenutí, přes základní její popření, jimi sestaveny byly.

Zmiňujeme se o teorii *Ludenově, Glaserově* a *Merkelově.* Dle *Ludena* [12]) koná opomíjející současně vždy něco positivního a toto positivní je příčinou nastalého výsledku bezprávného. Nesprávnost učení tohoto ovšem je patrna; nikdo zajisté nebude vážně tvrditi, že vlak se vyšinul přes nedbalost strážníka, nýbrž řekne zcela přirozeně, že vyšinul se přes balvan, jehož nedbalý strážník nepostřehl. — Podobně je tomu i s učením *Glaserovým* [13]) a *Merkelovým,* [14]) jež byť i v jednotlivostech odchylná, vycházejí ze společného předpokladu, že opomíjející dřívějším positivním konáním později nastalý výsledek přičinil. Tak na př. výhybkář nepřičinil prý vyšinutí vlaku nepovšímnutím výhybky, nýbrž tím, že službu výhybkáře přijal; matka nepřičinila smrť dítěte, že mléka mu nedala, nýbrž tím, že počala, neb porodila. Namítáme, že názor tento je naprosto protismyslný, žádný prostý člověk neřekne zajisté, že početím neb porodem přičiňuje se smrť člověka místo života.

Tyto nezdařené, příliš umělé snahy o vysvětlení vztahu příčinného mezi opomenutím a nastalým výsledkem, přes základní jeho popření (aus Nichts kann nur Nichts entstehen), nemohou nás nikterak uspokojiti, a to tím spíše, když z našeho stanoviska vysvětlení vztahu kausalního při opomenntí nepůsobí nijakých obtíží. Pravili jsme, že příčinný vztah není ve věcech, že je pouhým pojmem rozumovým, jímž rozmanité zjevy vysvětliti se snažíme. Týž předpokládáme všude tam, kde jedním zjevem (příčinou) zjev druhý se nám vysvětluje, je li onen zjev positivním konáním neb opomenutím, je zcela lhostejno. Kausalitu konání i opomenutí nutno posuzovati s téhož hlediska. [15])

---

[12]) Abhandlungen II., str. 229.

[13]) Abhandlungen aus dem oesterr. Strafrecht, str. 287. a násl.

[14]) *Merkel:* Lehrbuch des deutschen Strafrechts, str. 111. a násl.

[15]) *Kries,* Begriff der objektiven Möglichkeit, str. 222.—223.: »Dieser Aufstellung wäre nur Weniges zur Erläuterung hinzuzufügen. Erstlich muss man

B. Pojem příčiny.

Tím však, že vysvětlili jsme pojmový obsah vztahu příčinného, a že z poznatku svého již určité důsledky pro kausalitu opomenutí jsme vyvodili, není úloha naše skončena. Definujeme-li příčinný, vztah jako těsnou pojmovou závislost mezi příčinou a výsledkem, že existencí příčiny existence výsledku je dána, nutno s pojmem příčiny blíže se seznámiti.

Co rozumíme příčinou výsledku?

Na tuto otázku je po předchozím jen jediná všeobecně platná odpověď. Příčinou nazýváme onen zjev předchozí, jenž zjev následující (výsledek), jako ním přivoděný, d o s t a t e č n ě v y s v ě t l u j e.

I. Uvedenému odpovídá také úplně názor lidový. Padající kámen je příčinou smrti člověka, jehož zasáhl; hořící zápalka je příčinou požáru; špatně pošinutá výhybka je příčinou vyšinutí vlaku; neopatrnost je příčinou řady zhoubných následků. Tímto výkladem, že jistý zjev s á m o s o b ě je příčinou jistého výsledku, se v životě úplně spokojujeme. Praktický zájem nutí nás, bychom po příčině zjevů, s nimiž se setkáváme, pátrali, a pohnutka ta vede nás k tomu, že jeho příčinou označujeme zjev předcházející nejvíce do očí bijící, z něhož dle názoru našeho výsledek nezbytně vyplývá (l i d o v ý n á z o r o p ř i č i n ě j e d i n e č n é).[16])

II. S tímto běžným názorem se však nesrovnává pojem příčiny pokud novější filosofie, zejména zásluhou J. St. Milla, s ním

---

sich hüten, bei der Causalität des schuldhaften Verhaltens an eine Wirkung im physikalischen Sinne zu denken. Ob eine solche stattfindet oder nicht, event. in welchem Umfange sie stattfindet, ist für die rechtliche Beurtheilung ganz belanglos. Sobald Jemand nicht handelt, wo er in einer bestimmten Weise zu handeln verpflichtet ist, da wird er verantwortlich zu machen sein für den verletzenden Erfolg, der eintritt, und der nicht eingetreten wäre, wenn er in normaler Weise gehandelt hätte. Eine Verursachung noch in einem anderen Sinne zu fordern, liegt schlechterdings kein Grund vor. Ob wir durch unsere Muskelkräfte activ wirken, ob wir, wie beim Schuss, andersartige Kräfte auslösen und in Thätigkeit setzen, oder ob wir Vorgängen, in die wir einzugreifen verpflichtet und in der Lage wären, freien Lauf lassen, ist hier völlig gleichgiltig. Es ist daher ganz überflüssig, für die sogenannten »Commissivdelicte durch Unterlassung« darin eine Schwierigkeit zu finden, dass eine Unterlassung als etwas rein Negativem keine Wirksamkeit zugeschrieben werden könne. Wenn ein rechtswidriges Verhalten *X* in dem Sinne Ursache eines verletzenden Erfolges geworden ist dass derselbe nicht eingetreten wäre, falls an Stelle jenes Verhaltens das normale *X'* bestanden hätte, so ist Verantwortlichkeit zu statuiren, und es ist hinsichtlich der Verursachung irrelevant, ob *X* eine Handlung *X'* eine Unterlassung ist oder umgekehrt. Das Problem der Commissivdelicte durch Unterlassung reducirt sich daher ganz ausschliesslich auf die Frage, unter welchen besonderen Umständen die V e r b o t e des Strafgesetzes zu G e b o t e n werden, die zu einem bestimmten Handeln verpflichen.«

[16]) *Höffding:* Psychologie, str. 299.

nás seznamuje. Filosofie poučuje nás, že je naprosto nesprávno v jediném osamoceném zjevu příčinu zjevu druhého hledati, neboť jediný zjev (zjev sám o sobě) nemůže nikdy zjev druhý přivoditi; aby došlo k nějakému výsledku, k tomu je zapotřebí celé řady nejrozmanitějších podmínek, z nichž ani jediné nelze odmysliti, má-li dojíti k výsledku, který vysvětliti se snažíme. Je to vždy naprosto nahodilé a libovolné, když v tomto svém bádání po nezbytných podmínkách se zastavujeme a jistou podmínku, neb jisté podmínky za příčinu výsledku prohlašujeme. Neboť vycházíme-li již ze zákona o vztahu příčinném, nelze upříti, že každá příčina má opět své příčiny, jichž je výsledkem; odporovalo by to zákonu kausálnímu, kdybychom u některé, snad nejbližší, neb nejnápadnější výjimky se zastavovali.[17]) Příčinou zjevu (výsledku) ve smyslu filosofickém nelze logicky nic jiného rozuměti, než souhrn všech podmínek nutných k existenci toho kterého výsledku (filosofický názor o příčině úhrnečné). Jednotlivé podmínky jsou pak navzájem úplně rovnocenny, neboť každá z nich k existenci výsledku stejně byla nutna, — kdyby i jen jediná byla chyběla, nemohlo přirozeně dojíti k výsledku, jaký nastal.

Základní tento názor o rovnocennosti jednotlivých podmínek vedl nezbytně k tomu důsledku, že jakékoli jich dělení dle významu pro nastalý výsledek je logicky nesprávno, že zejména pochybeno je dnešní rozeznávání mezi podmínkou a příčinou, že každý, kdo podmínku výsledku přičinil, přičinil výsledek. Setkáváme se tedy s tohoto stanoviska s pojmem příčiny v širším a užším slova smyslu. V širším smyslu znamená příčina souhrn všech podmínek nutných k existenci výsledku, v užším smyslu je příčinou každá z podmínek.

Na tomto základě spočívá dnes převládající učení o vztahu příčinném ve vědě práva trestního — *(v. Buri, Liszt, Finger, Lammasch, Frank, Hälschner, Beling, Janka, Löffler, říš. soud německý a j.),* jež ne neprávem s různých stran jako nesprávné a neudržitelné bylo prohlášeno. — Přední chyba jeho spočívá v tom, že odpověď nikterak neodpovídá pohnutce, z níž otázku o vztahu příčinném klademe.[18]) Pravili jsme dříve, že předpoklad kausality je podmínkou veškerého našeho poznávání nejrozmanitějších zjevů; tážeme-li se po příčině jejich, nemůžeme se přirozeně spokojiti ani s tou odpovědí, že příčinou je celý komplex nejrůznějších, poznání našemu většinou unikajících, nutných podmínek, ani s onou, že příčinou je každá, libovolně vyjmutá podmínka. Výklad takový nemůže nikdy uspokojiti po vysvětlení toužícího ducha lidského a nemůže též vědě právní prokázati nějakých platných služeb.

---

[17]) *Hoffding*: Psychologie, str. 293.
[18]) Srov. *Liepmann:* Einleitung, str. 50. a násl.

Chtěli-li bychom zjistiti příčinu výsledku v širším smyslu (complex veškerých nutných podmínek), tu sdíleli bychom, jak případně praví *Höffding*,[19]) osud Tantalův, jsouce odsouzeni k věčnému pátrání, bez jakékoli naděje v úspěch své práce. A jako Tantalus brzy hladem a žízní umříti by musil, tak musil by i zemříti atrofií náš požadavek výkladu kausálního, jako každý orgán, jehož se neužívá, předpokládaje, že požadavek onen za takovýchto poměrů možným by byl.

Měli-li bychom však se spokojiti toliko příčinou v užším slova smyslu a předpokládati, že každý, kdo jakoukoli podmínku výsledku přičinil, přičinil i výsleded, také v tomto případě bychom došli k důsledkům neudržitelným. Pak není pochybnosti, že smrt člověka nepřičinil toliko vrah, který smrtící svojí zbraní oběť zasáhl, nýbrž i dělník, který tuto zbraň vyrobil, mistr šermu, jenž vraha s ní zacházeti naučil, otec, jenž vraha zplodil atd. Všichni tito přičinili nezbytně nutnou podmínku výsledku, přičinili i výsledek. Zajisté názor, který naprosto se nesrovnává s praktickým stanoviskem, s něhož po příčině jistého zjevu se tážeme.

III. Ve skutečnosti nemůže také panující učení se základním názorem svým (podmínka = příčině) nikterak vystačiti a je nuceno týž četnými výjimkami prolamovati. (Neudržitelnost učení toho je nejpatrnější při t. zv. výsledkem qualifikovaných deliktech, o čemž později). Co přirozenějšího, že vždy intensivněji uplatňuje se snaha stávajícím nedostatkům odpomoci a cestou vědecky zdůvodněnou k příčině jedinečné se vrátiti. Existuje však vůbec taková cesta, není již předem, po formálně správných vývodech *Millových*, snaha ta se stanoviska abstraktni logiky pochybena?

Chceme-li otázku tuto bezpečně zodpověděti, je nutno opětně pohnutku otázky o vztahu příčinném si připomenouti. Uvedli jsme, že pohnutkou tou je touha, snaha vysvětliti si ten který zjev. Důvod však, proč jistý zjev vysvětlený míti chceme, může býti ten nejrozmanitější. Jiný je u přírodozpytce, jenž v nějakém zjevu potvrzení učení svého chce prokázati, jiný u sociologa, jenž působení zjevů sociálních zjistiti se snaží, jiný u soudce, jenž pátrá, zda mezi činem lidským a nastalou změnou ve světě zevnějším vztah příčinný za prokázaný nutno považovati. Každý z nich si všímá toliko podmínek jej interessujících, ostatní nemají pro něho významu, neboť je, jak pravíme, mlčky předpokládá; vyloučí z nejrozmanitějších podmínek výsledku ty, jež za nejdůležitější pokládá, ostatní pak za nerozhodné prohlásí. V tomto podnikání marně bychom hledali nějaké pochybení proti všeobecně platným podmínkám myšlení logicky správného; není zde nijakého popření ostatních nutných podmínek, naopak působení jejich správně se

[19]) Psychologie, str. 293.

předpokládá, a toliko nerozhodnost jejich pro posuzování vztahu příčinného s jistého hlediska se prohlašuje.

Poznáváme tudíž, že zásadně je možno a logicky přípustno, aniž bychom všeobecně správné učení o příčině úhrnečné popírati musili, z nekonečného komplexu veškerých myslitelných podmínek jistého výsledku jednu vyloučiti a ji jako příčiou označiti. Výběr určen je hlediskem, s něhož zjev pozorujeme a vysvětlujeme. Týž je správný, t. j. logicky odůvodněný, jestliže odpovídá účelu, pro nějž příčinný vztah dvou zjevů zjistiti se snažíme.[20]) Chceme-li tedy získati bezpečné měřítko pro posouzení různých sem spadajících teorií kausalitních ve vědě právní, zejména ve vědě práva trestního, je nezbytno nejdříve zjistiti důvod, pro který jsme v právu nuceni příčinný vztah jistého výsledku zjišťovati.

Jednajíce o právu[21]) a jeho porušení, pravili jsme, že úkolem práva jest úprava spolužití a spolupůsobení lidstva, že veškeré právní předpisy obsahují příkazy neb zákazy toho kterého konání, jimiž všichni vázáni jsou. Každá porucha právní, ať již skutečná, ať domnělá, nutí ochrance řádu právního, aby zjistil, čím porucha byla způsobena, zejména nelze-li příčinu její spatřovati v činu lidském právu se příčícím. — Důvod, z něhož v právu na vztah příčinný se tážeme, je dle uvedeného ten, že chceme zjistiti, zda příčinu zjevu rozhodného v činu lidském, neb v jiných, na vůli lidské nezávislých skutečnostech nutno hledati.[22]) Při veškeré úvaze vztahu příčinného se stanoviska právního jde tedy o zodpovědění jediné otázky: K d y j e s t č i n l i d s k ý v p ř í č i n n é m v z t a h u k r o z h o d n é m u v ý s l e d k u? Kdy právem říci můžeme, že člověk jistý, právě rozhodný výsledek přičinil, resp. kdy čin lidský je příčinou výsledku tohoto?

---

[20]) Srovn. *Rümelin*, str. 25. a 26. — *Liepman*: Einleitung, str. 67. — *Radbruch*, str. 9.

[21]) Srov. pozn. 1. na stránce 1.

[22]) Srov. *Rümelin*, cit. str. 32: »Darauf, und zwar in der Regel auf das zur Last-Legen, das Verantwortlichmachen, laufen wenigstens s c h l i e s s l i c h alle die Fälle hinaus, in denen die Causalitätsfrage gestellt wird. Nun aber kann diese Beziehung auf das menschliche Verhalten eine unmittelbare oder eine mittelbare sein. Man kann direkt fragen, hat der A den Tod des B verursacht. Es kann aber auch, insbesondere auf civilrechtlichem Gebiet, die Frage dahin gestellt werden, ob zwischen einem bestimmten Ereigniss, für das ein Mensch aufzukommen hat, oder das ihn von einer sonst begründeten Haftung befreit, und einem anderen Ereigniss Causalzusammenhang bestehe. So z. B. ob der Verlust des Sehvermögens als Folge erlittenen Betriebsunfalls, die 6-wöchentliche Erwerbsunfähigkeit Folge der Verletzung durch den Biss des Xschen Hundes sei. Auch wenn man fragt, ob ein bestimmter Verlust auf ein Ereigniss, das man als höhere Gewalt bezeichnen kann, zurückzuführen sei, ist diese indirekte Frage nach der Zurechnung zu einem menschlichen Verhalten gegeben. Denn dadurch, dass ein Erfolg mit einer vis major in Verbindung gebracht wird, lehnt man eben den Zusammenhang mit einem bestimmten menschlichen Verhalten ab.«

Jakési ohraničení otázky této dáno je předchozím, totiž to, že pojem příčiny nelze omezovati na ty případy, kdy jistá změna ve světě zevnějším jinou změnu vyvolává, a že nelze pro účely práva se spokojiti vymezením příčiny ve smyslu učení Millova, dle něhož každá logicky k výsledku potřebná podmínka rovná se příčině. Vylučujeme tedy z další své úvahy veškeré právní theorie kausalitní, dle nichž čin lidský jen tehdy jako příčina výsledku se prohlašuje, když při něm s jistým pohybem tělovým, jako vůlí přivoděnou změnou ve světě zevnějším se setkáváme. Rovněž tak nebudeme se dále zabývati oním učením, jež jako příčinu výsledku označuje každý čin lidský, jenž jakýmkoli způsobem v řetěz kausální zasáhl.

Chceme přihlédnouti toliko k těm teoriím, jež činí jistý výběr mezi jednotlivými podmínkami výsledku a toliko některé z nich, pro zvláštní jejich kvalifikaci, jako příčinu označují, ostatní pak, jako pro stanovisko právní nerozhodné, mlčky předpokládají. Dle nich lze o činu lidském jen tehdy mluviti jako o příčině výsledku, má-li oné zvláštní kvalifikace, jež podmínce povahu příčiny udílí. Jednotlivé z teorií těchto budeme pak co do logické jejich správnosti zkoušeti, po tom pátrajíce, najdeme-li mezi nimi učení takové, jež odpovídajíc požadavkům logickým, též po stránce praktické dovede nás uspokojiti.

Značný počet rozmanitých, sem spadajících učení nedovoluje ovšem, bychom o všech, namnoze velice sobě podobných názorech zvláště pojednali, omezíme se toliko na nejvýznačnější a poukážeme:

1. ku kausalitní teorii starších zákonů trestních,
2. k teorii *Bindingově* a *Birkmeyerově*,
3. k teorii *Barově, Kriesově, Merkelově* a *Liepmannově*,
4. k teorii *Rümelinově*.

ad 1. Otázka kausálního vztahu mezi činem lidským a výsledkem právně rozhodným, není snad vlastní toliko novější právní literatuře, nýbrž sahá počátkem svým do dob nejzazších, v nichž s nejrozmanitějšími pokusy jejího řešení se setkáváme. Kdežto právo římské tu výkladu poskytovalo různá, namnoze si odporující místa pramenů, středověk se snažil stanovením přesných vnějších znaků vyskytující se pochybnosti odstraniti.[23]) — Literatura obecného práva zabývala se častěji naší otázkou, předem v nauce o zločinu zabití, většinou pak převládal názor, že jako příčinu nastalého výsledku jen tu podmínku lze označiti, jež výsledek nezbytně má v zápětí. Učení to zjednalo si též průchod do většiny německých zemských zákonů trestních 19. století, rovněž do trest-

[23]) *Liszt*: Lehrbuch, str. 124: »so wurde z. B. die Annahme des Todschlages vielfach ausgeschlossen, wenn der Getötete zu Markt und Kirchen gegangen war.«

ního zákona rakouského z. r. 1803 (srv. § 117. cit. z.). Ono odpovídalo filosofickému názoru své doby, zákonodárci pak bylo vítaným prostředkem k největšímu omezení přísných trestů v zastaralých zákonech stanovených.[24]) Neudržitelnost jeho je však patrna, spočívať na předpokladu, jehož ve většině případů vůbec nelze zjistiti. O žádné podmínce nelze s naprostou jistotou říci, že jistý výsledek nezbytně v zápětí míti musí, neboť, jak dříve již jsme poznali, je působnost té které podmínky závisla na celé řadě nejrozmanitějších faktorů spolupůsobících, jež působnost její velice mohou měniti.

To patrno nejlépe na případech, jež tato teorie předem na mysli měla, na deliktech proti integritě tělesné. Stále se zdokonalující věda lékařská vždy více přichází k poznání, že většina poranění není sama o sobě smrtelnou, že v přemnoha případech těžkým následkům poranění bylo by lze předejíti, kdyby lékař záhy pomoc poskytnouti mohl a všech příkazů moderní vědy dostatečně zachovával.

Z těchto důvodů bylo uvedené učení vědou záhy jako nesprávné označeno a zákonodárcem opuštěno.[25])

ad 2. Z dnešních teorií kausalitních uvádíme předem učení *Bindigovo* a *Birkmeyerovo*, jež rovněž na pochybném základě je zbudováno. *Liepmann*[26]) nazývá je »metafysickými teoriemi kausalitními, poněvadž obě v dílnu přírody vniknouti se snaží a tvořivou sílu dle stupně její působnosti určiti chtějí,« kteréžto počínání míru našeho poznání převyšuje. — Byť i naprostou oprávněnost tvrzení Liepmannovu se stanoviska filosofického nutno přiznati, domníváme se přece, že jediné z důvodu Liepmannem uvedeného nelze učení ona a limine zavrhnouti, kdyby jinak byla upotřebitelna; neboť nelze upříti, že zevrubnějším výkladem na první pohled metafysická povaha jejich snad odstraněna býti by mohla, na př. kdyby se stanovilo, že nejúčinnější podmínkou nutno rozuměti tu, jež dle všeobecné zkušenosti nejúčinnější býti se jeví, neb že nejúčinnější je podmínka poslední, neb pod. Tak činí také spisovatelé, kteří zejména teorii Bindingově veškerý metafysický ráz upírají.[27])

Podstata teorie Bindingovy je ta, že jako příčinu výsledku označuje tu podmínku, jež přičiňuje převahu podmínek positivních nad negativními.

»Nun ist jede Veränderung in der Welt das Resultat eines siegreichen Kampfes einer Kraft über die andere, der die Gegen-

---

[24]) *Finger:* Das Strafrecht I., str. 158.

[25]) Srov. § 134 dnešního rak. zákona trest. — *Finger:* l. c. — *Merkel*: Lehrbuch, str. 102. — *Lammasch*: Grundriss, str. 21. — *Beling*: Grundzüge, str. 32.

[26]) Einleitung, str. 52.

[27]) Tak *Rümelin*, cit, str. 43. — *Beling*, cit., str. 33.

wart zerstörenden Elemente über die sie zu erhalten oder sie nach anderer Richtung fortzureissen bestrebten. Spielt die menschliche That bei Herbeiführung einer Veränderung mit, so kann dies dem Anscheine nach auf zwei Weisen geschehen: entweder sie verstärkt die zu jenem Erfolge hinwirkenden oder aber schwächt die jenem Erfolge wiederstrebenden Bedingungen. . . . Diese anscheinende Verschiedenheit, mit welcher die menschliche Kraftanstrengung sich an der Herbeiführung eines Erfolges betheiligt, löst sich auf in eine wesentliche Gleichheit. Denn da Alles auf die Überlegenheit der zum Erfolge wirkenden über die ihn hindernden Bedingungen ankommt und nicht auf eine absolute Grösse einer jener Bedingungsmassen, so ist eine Beseitigung abhaltender Bedingungen undenkbar ohne eine darin enthaltene Stärkung ihrer Wiederparte. Verhalte sich die Kraft beider Bedingungsmassen wie 3 : 3, so wird nichts geschehen. Der Erfolg wird aber ebensowohl eintreten, wenn ich die Kraft zu ihm hinwirkenden Bedingungen auf 4 steigere, als wenn ich die der abhaltenden Bedingungen auf 2 mindere. Verursachung einer Veränderung ist desshalb identisch mit einer Veränderung des Gleichgewichts zwischen den sie abhaltenden und den zu ihr hinwirkenden Bedingungen zu Gunsten der Letzteren. Ursache sind die zum Erfolge hinstrebenden Bedingungen in ihrem Übergewicht über die von ihm abhaltenden.« [28])

Jde tedy o to, lze-li vůbec a na jakém základě onu podmínku, jež převahu podmínek positivních přičiňuje, ve všech případech bezpečně stanoviti. Otázku tu Binding nezodpověděl, čímž učení jeho nejasným, neurčitým se stává. [29]) Tak *Beling* (l. c.) vykládá, že příčinou ve smyslu Bindingově nutno rozuměti podmínku poslední, *Rümelin* (cit., str. 43.) podmínku poslední, neb onu, jež při předpokladu dalších, později nastupujících podmínek výsledek nezbytně přivoditi musí, *Merkel* (cit., str. 103.) konečně podmínku nejúčinnější.

Ku stejným důsledkům dospíváme i při teorii Birkmeyerově, [30]) dle níž příčinou je podmínka nejúčinnější. Také toto učení naprosto neuspokojuje. Nechceme-li nesprávnost jeho již z důvodu Liepmannem uvedeného za prokázanou pokládati, musíme nezbytně

---

[28]) Normen I., str. 41. a násl. 2. vyd. str. 115. a násl.

[29]) *Kries:* »Begriff der objektiven Möglichkeit und einige Anwendung desselben.« (Vierteljahrschrift für die wissenschaftliche Philosofie, svazek 12.) str. 398. »Solange wir uns an concrete Thatbestände halten, kann in den meisten Fällen eine Unterscheidung der zu einem Erfolge hinstrebenden und der ihm widerstrebenden Bedingungen nicht ohne Weiteres gegeben werden; ja, es lässt sich auch nicht einmal theoretisch bezeichnen, was hiermit gemeint sein soll «

[30]) »Ursachenbegriff und Causalzusammenhang im Strafrecht, (Gerichtssaal 1885, str. 257. a násl.).

dojíti k tomu názoru, že nejúčinnější je ta podmínka, při níž nejvíce jiných podmínek lze předpokládati, tedy podmínka poslední, neboť kvalitativně je každá podmínka tak účinná, jako všecky ostatní, a pro kvantitativní její účinnost nemáme žádného všeobecného měřítka.[31])

ad 3. Teorie *Barova*, *Kriesova*, *Merkelova* a *Liepmannova*. — Teorie tyto mají jistý společný tah, předností jejich je správný názor základní a logicky správný postup dalších výkladů; nedostatek jejich spočívá v tom, že otázka přičinění a zavinění neprávem jsou stotožněny. Společný důsledek, k němuž dospívají, je ten, že ku přičinění výsledku v oboru právním nestačí pouhý vztah příčinný mezi podmínkou a výsledkem ve smyslu filosofickém (pouhé conditio sine qua non), nýbrž že potřeba je vztahu zvláštního, jak praví, adaequatního; t. j. příčinou ve smyslu právním lze nazvati jen tu podmínku, jež je v adaequatním vztahu příčinném k jistému výsledku.

Myšlenka tato již u *Bara* se vyskytující, byla Kriesem přesně formulována; učení *Merkelovo* a Liepmannovo je jen zdůvodněním resp. obhájením učení Kriesova. Učení *Barovo*[32]) netěšilo se nikdy veliké oblibě ve vědě práva trestního, a nelze věru upříti, že formulace jeho nebyla příliš šťastna. Dle *Bara* je příčinou jistého výsledku ta podmínka, o níž předpokládáme, že pravidelný běh událostí přerušuje: co pravidlu životnímu odpovídá, je podmínkou, co mu odporuje, je příčinou. Čin lidský je příčinou výsledku právně rozhodného jen tehdy, když dle názoru našeho pravidelný běh života přerušuje. (»Ursache eines Erfolges im rechtlichen Sinne ist Jemand, insofern er als die Bedingung gedacht wird, durch welche sonst regelmässig gedachter Verlauf der Erscheinungen des menschlichen Lebens ein anderer wird.«)

Nepřihlížejíc ku stotožnování přičinění a zavinění, kterýžto nedostatek jako všem zde uvedeným teoriím společný vytknut byl, nelze upříti učení tomuto též onu přílišnou jednostrannost, že kausalita lidského konání toliko pokud jde o činy protiprávní se uznává.[33])

---

[31]) Srov. *Merkel*, cit., str. 103. — *Rümelin*, cit., str. 41. — *Beling*, cit., str. 33.

[32]) Bar, Die Lehre vom Causalzusammenhange (1871).

[33]) Správně vytýká tu *Merkel*, Lehrbuch, str. 105. a 106: »Solche Einwirkungen auf diesem Verlauf, welche eine Abweichung von der »Regel des Lebens« nicht darstellen oder hervorbringen, sollen dem gemäss nicht unter den Begriff der Ursache im Rechtssinne fallen. Hier ist zunächst zu bestreiten, dass das Recht einen ursächlichen Zusammenhang nur im Bereiche des regelwidrigen Handelns kenne. Das Recht entfernt sich nicht so weit von den allgemeinen Anschauungen, wie es ihm damit zugemutet wird ... Regeln des Lebens können, sofern sie im Rechte direkt oder indirekt anerkannt sind, die Verursachung eines schädlichen Erfolges als gerechtfertigt erscheinen lassen, schliessen aber damit nicht aus, dass der betreffende Erfolg verursacht sei« — Srov. též *Rümelin*, cit., str. 42.

Naproti tomu však nutno přiznati *Barovi* zásluhu, že k tomu poukázal, že čin lidský, jako podmínka výsledku právně rozhodného, jen tehdy může jako příčina jeho býti označen, když dle pravidel života výsledek takový mívá v zápětí.

Lze připustiti, že požadavek tento nebyl Barem dosti určitě formulován, přes to však správný základ dalšímu bádání byl jím dán; jest jisto, že bližší rozbor učení jeho ukazuje cestu ku správnému řešení právního vztahu kausálního — k přičinění adaequatnímu.

Směrodatnou pro další postup je tu práce *Kriesova:* »Begriff der objektiven Möglichkeit und einige Anwendung desselben.« [34]) Postup myšlenkový je u Kriese dle našeho názoru tento: Úvaha o vztahu příčinném je v oboru právním promísena úvahami teleologickými. Zákonodárce zakazuje neb přikazuje určité jednání toliko vzhledem k výsledku, jejž obyčejně ssebou přináší, pokud s jakousi objektivní možností počítati lze, že čin jistý výsledek, jemuž zákonodárce zabrániti chce, v zápětí míti bude. Nikoli čin sám o sobě, nýbrž toliko vzhledem k pravděpodobnému, objektivně možnému jeho výsledku je pro zákonodárce rozhodným; jinak není tu ani důvodu, ani možnosti, konání lidské upravovati předpisy právními, neboť schází tu veškerý předpoklad normy právní, t. j. objektivní zjištění škodlivosti, antisociálnosti toho kterého konání.

Z tohoto důvodu nemá a nemůže míti otázka kausalitní pro zákonodárce jiného významu, než toho, za jakých okolností je mezi činem lidským a nastalým výsledkem právně rozhodným vztah objektivní možnosti. Rozbor pojmu možnosti objektivní je pak přední zásluhou *Kriesovou.* [35]) Zde nutno vždy vycházeti ze zásady, že každá skutečnost souhrnem veškerých, předem stávajících, poměrů nutně byla přivoděna. Jsou-li tedy veškery podmínky jistého výsledku přesně známy, nelze pojmu objektivní možnosti nikdy použiti. Naproti tomu nabývá pojem ten ihned oprávněnosti a významu, když vztah nějakého výsledku k podmínkám všeobecně, generelně označeným máme na mysli. »Že za jistých okolností jakási událost jak nastati, tak nenastati může, že je oboje objektivně možno, jest tvrzení, jež má oprávněný a srozumitelný smysl vždy, kdykoli označení okolností podmiňujících je všeobecné, nepřesné, a různé působení okolností těchto v sobě zahrnuje. Tato všeobecnost určení přivoděna je často, nikoli však výlučně, tím, že toliko část veškerých, pro jakousi událost rozhodných, okolností je známa (určena), zbytek jejich však zcela neurčeným zůstává. Označení okolností je tu všeobecné prostě proto, poněvadž je jen partiální, zahrnuje pak v sobě veškerá působení, jež určena býti mohou

[34]) Vierteljahrschrift für die wissenschaftliche Philosophie, str. 12.
[35]) *Liepmann*, Einleitung, str. 68.

okolnostmi, jež neurčeny (neznámy) zůstávají. Nazveme-li tedy objektivně možným, že při hře v kostky 10kráte za sebou šestka padne, tu chceme tím vyjádřiti, že v podmiňujících okolnostech, jež zcela všeobecně jsou udány — že 10kráte kostky vrhati budeme — není ničeho obsaženo, co by dostavení se onoho výsledku se zákonnou nutnosti vylučovalo. — Nazýváme tedy dostavení se jakéhosi výsledku za okolností neurčitě určených tehdy objektivně možným, když takové jejich utváření se je myslitelno, jež dle skutečně platných zákonů dění výsledek by uskutečnilo.« [36])

Takto získaného pojmu objektivní možnosti užívá Kries důmyslně při pojednání o právním vztahu příčinném v dalších svých vývodech. »Kde je zjištěno, že jistý moment pro nastalý výsledek byl rozhodný, tu přece jen vždy dále rozeznáváme, zda souvislost jeho s výsledkem zpovšechněna býti může, neb zda je jen zvláštností daného případu, zda, jak říkáme, jistý moment všeobecně je způsobilý (tendenci má) výsledek určitého druhu přivoditi (v adaequatním vztahu s ním jest), neb zda toliko nahodile výsledek ten měl v zápětí (vztah nahodilý).« [37])

»Jestliže vozka, jenž cestujícího veze, je opilý, neb spí, tím cestu si zmýlí, a cestující na to bleskem je usmrcen, tu lze se stanoviska filosofického říci, že spánek (neb opilost) vozkova smrť cestujícího přivodila. Neboť je nesporno, že, kdyby vozka byl řádně jel, vůz v době bouřky na jiném místě by byl býval, a cestujícímu ničeho by se bylo nestalo. Leč v případech takovéhoto druhu jsme přece nakloněni říci, že mezi rozhodným momentem příčinným a nastalým výsledkem není nijakého všeobecného vztahu příčinného; onen dal sice v našem zvláštním případě tomuto vzniknouti; celkem však vzato, může cestující bleskem býti zabit, ať kočí bdí, ať spí. — Zcela jinak však tomu je, kdyby snad, abychom na uvedený případ navázali, vůz se byl převrhl a tímto způsobem cestující k úrazu neb smrti byl přišel. Zde uznali bychom, že vztah mezi spánkem kočího a nastalým neštěstím není pouze individuální (nahodilý), nýbrž všeobecný (generelní); uvedli bychom, že nedbalost vozkova nemusí sice s nutnosti neštěstí jako na př. převrhnutí vozu míti v zápětí, přes to však všeobecně zcela je způsobilá, (tendenci má) neštěstí takové přivoditi a jeho možnost neb pravděpodobnost zvětšuje.« [38])

---

[36]) Cit, str. 181.

[37]) Cit. str. 201. — Pojem absolutní náhody vymezen u *Kriese* takto: »Wir nennen diejenigen Ereignisse absolut oder schlechthin zufällig, für welche sich allgemein wohl gewisse Möglichkeiten angeben lassen, deren Stattfinden oder Ausbleiben aber von den unserer Kenntniss sich durchaus entziehenden Besonderheiten des Verhaltens in jedem Einzelnfalle abhängt« (str. 187.).

[38]) Cit., str. 201.

Tento důležitý rozdíl v názoru na příčinný význam jistého momentu lze snadno pomocí svrchu stanoveného pojmu objektivní možnosti vysvětliti, neboť při něm jedná se vždy toliko o všeobecné (abstraktní) posuzování příčinného vztahu jednotlivého momentu k tomu kterému výsledku.

Přecházeje od těchto všeobecných úvah k rozboru vztahu příčinného v právu trestním, poukazuje *Kries* k tomu, že také zde pojem objektivní možnosti je rozhodný. Chceme-li otázku přičinění správně rozhodnouti, nutno i v právu trestním vždy zkoumati, zda mezi podmínkou (činem lidským) a výsledkem je tento poměr, zda dle zkušeností naší podmínka ta všeobecně je způsobilá výsledek přivoditi, neb zda nastalý výsledek jeví se býti toliko výminečný, nahodilý, t. j. taký, že dle zkušenosti naší nebylo lze s ním počítati. Pouze v prvním případě stává se podmínka příčinou, a s adaequatním vztahem se setkáváme, v druhém naopak o pouhé náhodě, nahodilé kausalitě mluvíme.

Kries usuzuje pak správně, že tento názor odpovídá stanovisku veškerého moderního práva trestního. Nikoli nahodilá, nýbrž trvalá povaha jistého činu může býti rozhodna pro posuzování zákonodárcovo i soudcovo.[39])

---

[39]) Cit., str. 225. a 226.: »Wie die Beschaffenheit eines Gegenstandes durch die Wirkungen, die er in einem concreten Falle ausübt, keineswegs vollständig gegeben, sondern vielmehr in einer Anzahl von Eigenschaften zu erblicken ist, die im Grunde alle bedeuten, welche Wirkungen unter den verschiedensten Bedingungen ausgeübt werden, so kann es auch für die Beurtheilung eines schuldhaften Verhaltens in keiner Weise genügen, zu wissen, welchen Effect dasselbe im besonderen Falle hervorbrachte. Wenn wir erwägen, welche Wirkung ein schuldhaftes Verhalten in anderen ähnlichen Fällen ergeben würde, welche Erfolge hervorzubringen es generell geeignet ist, so ist das nicht ein müssiges oder störendes Spiel unserer Phantasie, sondern vielmehr die Anwendung höchst wichtiger und werthvoller Kenntnisse. Die mehr erwähnte Natur der socialen Erscheinungen bringt es mit sich, dass diese Betrachtungen eine ganz bestimmte Basis haben, und zu ganz bestimmten Ergebnissen führen. Wir prüfen die Beschaffenheit eines schuldhaften Verhaltens nicht im Hinblick auf irgend welche willkürlich fingirten Verhältnisse, sondern auf gewisse allgemeine Bedingungen, und wir characterisiren dasselbe durch die Bezeichnung gewisser generellen Möglichkeiten, welche sich so ergeben. Solche Erwägungen anzustellen und unsere Beurtheilung nach ihnen zu richten, das scheint mir geradezu das charakteristische Merkmal des gebildeten Rechtsgefühls zu sein. Dem Ungebildeten ist es eigen, nur nach der concreten Causalität des Einzelnfalles zu urtheilen und somit auch gegen denjenigen sich zu wenden, der einen verletzenden Erfolg etwa in ganz unschuldiger Weise herbeigeführt hat. Dem gebildeten Rechtsgefühl ist die verallgemeinernde Betrachtung eigenthümlich; es verlangt, dass das schuldhafte Verhalten nach derjenigen Bedeutung beurtheilt werde, welche es allgemein im Zusammenhange der socialen Erscheinungen besitzt, es verlangt die Prüfung, in welchen generellen ursächlichen Beziehungen dasselbe steht.

Erst wenn sich ergiebt, dass dasselbe im vorliegenden Falle eine ihm allgemein zukommende Eigenschaft bethätigt hat, erscheint es gerechtfertigt, den Handelnden für den vorliegenden Erfolg haftbar zu machen. Dagegen

Až potud jsou vývody *Kriesovy* nepopiratelně správny, povaze práva trestního odpovídající; pochybnosti vznikají teprvé později. Nestačíť říci, že příčinami jsou jediné ty podmínky, jež všeobecně (generell) jsou způsobily ten který výsledek přivoditi, neb mezi nimiž a nastalým výsledkem je vztah objektivní možnosti, nýbrž je nezbytně zapotřebí, jednak blíže určiti stanovisko, s něhož tuto objektivní možnost posuzujeme, jednak přesně stanoviti též stupeň možnosti nastalého výsledku pro posuzování rozhodný. Je tu sdíleti stanovisko pachatelovo a počítati s objektivní možností toliko tam, kde pachatel s ní počítal, neb počítati měl (opomenutí); neb nutno se postaviti na stanovisko všeobecné zkušenosti a říci, vztah objektivní možnosti mezi činem lidským a nastalým výsledkem jest všude tam předpokládati, kde o veškeré vědění lidské se opírajíce (tedy i nejsložitější poznatky věd speciálních), s objektivní možností se setkáváme; neb konečně toliko zkušeností průměrného člověka jest se spokojiti? Nutno přihlížeti toliko ku podmínkám známým v době činu, neb i k těm, jež později zjistiti se podařilo (stanovisko dodatečné prognosy)?

Pojem adaequatní kausality stává se tu značně složitým a přesné označení stanoviska, s něhož věc posuzujeme, nutným.[40]) Vývody *Kriesovy* nepostrádají ani v tomto bodě potřebné přesnosti. Týž zastává stanovisko čistě subjektivní, stanovisko pachatelovo; při posuzování vztahu příčinného mezi činností pachatelovou a nastalým výsledkem nutno dle *Kriese* nehleděti ku všem těm skutečnostem, jež pachateli buď vůbec známy nebyly, neb byly známy jen velice nedokonale.[41]) Pokud pak se týče potřebné objektivní možnosti výsledku, praví týž, že nelze počítati s možností minimální.[42])

Učení *Kriesovo* bylo přijato *Merkelem* a *Liepmannem*, kteří bohužel v přesnosti výkladů Kriese nedosahují. *Merkel* ve své učebnici něm. práva trestního praví prostě: »Právo trestní přihlíží jen k takovým poměrům podmínek, jimž zkušenost jakýsi všeobecný význam přiznává. — Vztahy zcela ojedinělé mezi činy a jich následky nedávají vznikati zodpovědnosti dle práva trestního. Zod-

---

ist dies, selbst wenn die betreffende Handlung eine schuldhafte war, dennoch unzulässig, sofern die Schuldhaftigkeit nur mit Beziehung auf ganz andere verletzende Erfolge besteht, dagegen kein allgemeiner ursächlicher Zusammenhang sich zwischen der Handlung und verletzenden Erfolgen von der Art des vorliegenden statuiren lässt. Den Urheber einer an sich leichten Körperverletzung werden wir daher für den Tod des Verletzten, wenn er durch ganz besondere Ausnahmsverhältnisse bedingt wurde, ebensowenig verantwortlich machen wollen, wie denjenigen, der durch eine ganz unschuldige Handlung Jemandes Tod verursachte.«

[40]) Jak později seznáme, není ani *Merkelovo* ani *Liepmannovo* učení v tomto směru dostatečně jasno; odtud jakási nejistota při jeho posuzování.

[41]) cit. str. 228 a 229

[42]) cit. str. 233.

povděnost naopak předpokládá čin, který buď za daných konkretních poměrů, buď alespoň dle všeobecných svých znaků, dle správného myšlení, může býti způsobilý vzniku výsledku značně napomáhati, tedy nebezpečí jeho přivoditi.«[43]).

Nějakého bližšího určení pravidla, dle něhož onen všeobecný význam činů lidských bylo by lze zjistiti, *Merkel* nepodává. Stanovisko, jež tu zaujímá, lze zjistiti toliko na výkladech jeho o přičitatelnosti, deliktech ohrožujících, jakož i rozborem praktických příkladů jím uvedených.[44])

Vývody *Liepmannovy* jsou založeny bezprostředně na učení *Kriesovu*, jež toliko přesněji formulovati se snaží tím způsobem, že místo vztahu adaequatního vztah vypočítatelný jako podmínku přičinění uvádí: »Ein Erfolg ist im Sinne des Strafrechts nur dann durch eine Handlung verursacht, wenn diese in einem berechenbaren Zusammenhang mit dem Erfolge steht, derart, dass mit ihrer Wirklicheit das Wirklichwerden des Erfolges in berechenbarer Weise nothwendig erscheint.«[45]) — Bližšího označení stanoviska, s něhož *Liepmann* tuto nutnost posuzuje, ve vývodech jeho nenalezneme, přes to nelze však pochybovati o tom, že i pro něho subjektivní stanovisko *Kriesovo* je rozhodno.[46])

Všem v poslední skupině uvedeným teoriím nelze, jak již zpředu bylo podotknuto, neučiniti té výtky, že neprávem přičinění se zaviněním směšují. Základním názorem tu je, kdo p ř i č i n i l, ten také z a v i n i l, přehlíží se úplně, že při otázce vztahu příčinného jde o o b j e k t i v n í vztah mezi činem pachatelovým a výsledkem, při otázce zavinění o vztah čistě s u b j e k t i v n í, o vztah vůle pachatelovy k jistému výsledku bezprávnému. Soudce, který činnost pachatelovu dle práva posuzovati má, nezbytně dvojí fakt musí zjistiti:

a) zda nastalý výsledek byl činností pachatelovou přivoděn (objektivní stránka zločinu);

b) zda výsledek tento pachateli k vině se přičítá (subjektivní stránka zločinu).

Při první otázce jde o objektivní existenci toho kterého činu právo rušícího, při druhé o jeho kvalifikaci jako činu zaviněného. Soudce, dříve než o kvalifikaci činu rozhodne, musí zjistiti, že čin vůbec se stal, zjistiti příčinný vztah činnosti volní a výsledku;

---

[43]) Lehrbuch, str. 99.

[44]) Srov. Lehrbuch, str. 66. (3), 43., 44. a 100. — Nesprávna kritika učení Merkelova u *M. E. Mayera*, Die schuldhafte Handlung und ihre Arten im Strafrecht, str. 88.

[45]) *Liepmann*, Einleitung, str. 72.

[46]) Srv. *Liepmann*, cit. str. 56. — *Radbruch*, cit. str. 56. — *Rümelin*, cit. str. 173.

pak teprvé v další své úvaze může o zavinění pachatelově rozhodovati.[47])

Tento nedostatek uvedených teorií kausalitních nejvíce vystupuje do popředí při deliktech výsledkem kvalifikovaných, zkušebném to kameni veškerých teorií o vztahu příčinném.

Delikty výsledkem kvalifikovanými nutno rozuměti ony, při nichž jistý v zákoně stanovený výsledek činnosti bezprávné (na př. smrt člověka) bez ohledu na zavinění pachatelovo k vině jemu se přičítá, důvodem těžšího trestu se stává. Zodpovědnost pachatelova za tento těžší výsledek založena je toliko na objektivním poměru kausálním, nikoli na subjektivním poměru zavinění. S takovýmto ručením za nezaviněný, však přičiněný výsledek setkáváme se na př. v případě § 126. r. tr. z., dle něhož těžší trest za násilné smilstvo řídí se těžším jeho výsledkem (na př. smrtí osoby znásilněné), který pachateli ani k úmyslu ani k nedbalosti přičísti nelze.

Tak na př. znásilní někdo ženu stiženou průtrží, nevěda o této chorobě, jež násilím na ženě spáchaným tak se zhoršila, že smrt její přivodila. Vyskytuje se nyní otázka, je-li nastalá smrť v příčinném vztahu s protiprávní činností pachatelovou? Odpověď je různa dle stanoviska jednotlivých teorií kausalitních.

Dle panující teorie (*Buri* et cons.) není pochybnosti, že na otázku tu nutno přisvědčiti, neboť příčinou je každá podmínka a není pochybnosti, že násilná soulož byla jednou z četných podmínek nastalého výsledku, conditio sine qua non, bez ní nebyla by smrt nastala tak, jak právě se stalo.

Docela odchylné stanovisko zaujmouti nutno dle učení *Kriesova*, *Merkelova* a *Liepmannova*, dle něhož s podmínkami, jež pachateli známy nebyly, nelze počítati. Podmínkou nastalé smrti nebyla však jen násilná soulož, nýbrž předem průtrž, jíž žena byla stížena; tato podmínka, jež jediné nastalou smrt dovede vysvětliti, nebyla však pachateli známa, a nelze ani soudci s ní počítati; nutno tedy přiznati, že při neznalosti její není mezi souloží a nastalou smrtí poměr objektivní možnosti, že nastalá smrt není ve vypočítatelném vztahu k souloži. Pachatel není za těžší výsledek (smrt osoby znásilněné) zodpověden.[48])

Se stanoviska tohoto učení nutno však vždy jakoukoli zodpovědnost za nastalý těžší výsledek nezaviněný vyloučiti, neboť nelze upříti, že tam, kde dle něho výsledek nastalý přičítati lze, vždy alespoň s nedbalostí pachatelovou se setkáváme. Zodpovědnost za nezaviněný výsledek je dle učení uvedeného naprosto vylou-

[47]) M. E. *Mayer*, cit., str. 24. a 25. — Z. f. d. g. Str. R.-W. svaz. XX., str. 557. (Bemerkungen zu Liepmann's Erörterungen über die Kausalität im Strafrecht).

[48]) Zajisté důsledek, jejž se zněním zákona »hat die Gewaltthätigkeit zur Folge« a s úmyslem zákonodárcovým, jakož i s právním názorem lidovým těžko lze srovnati.

čena; skutečnost to, jež povaze dnešních deliktů výsledkových zcela odporuje.[49])

Poněvadž však panující teorie v případě právě uvedeném dospívá k důsledku, jejž i my, jak později uvedeno bude, za správný pokládáme, mohla by se neodůvodněnou zdáti výtka, jež zpředu jí učiněna byla, že při deliktech výsledkem kvalifikovaných nelze s ní vystačiti, že zásada, příčina rovná se conditio sine qua non, vede tu k důsledkům nesprávným. Domněnka taková byla by však bezdůvodna, jak ihned poznáme, změníme-li příklad náš na př. v ten smysl, že smrť znásilněné ženy byla přivoděna tou okolností, že přepadená, byvši znásilnitelem zdržena, se opozdila a na další cestě k domovu, v nastalé tmě lupičem byla zavražděna.

Zde rovněž je znásilnění conditio sine qua non, a přece nelze o tom pochybovati, že znásilnitel nemůže býti za smrť její zodpovědným. Stejně bylo by tomu dle panující teorie, kdyby žena z příčiny násilí na ní spáchaného zmeškala vlak, jímž domů jeti chtěla, a byla nucena jeti vlakem pozdějším, který však s jiným se srazil, při kteréžto srážce žena zahynula.[50]) V obou těchto případech nelze o tom pochybovati, že dle základního názoru panujícího učení znásilnitel přičinil těžší výsledek a zodpověden zaň býti musí; důsledek to nepopíratelně nesprávný. Nedostatků těchto jsou si také zastanci panující teorie dobře vědomi a sami uznávají, že při deliktech výsledkem kvalifikovaných nelze vystačiti s pojmem příčiny, jak panujícím učením je vymezen, nýbrž že nutno tu k učení o vztahu adaequatním se uchýliti.[51])

Námitkami svými nechceme ovšem nikterak se dotýkati správnosti základu, na němž teorie *Kriesova, Merkelova a Liepmannova* je vybudována, úvaha ta nutí nás toliko opustiti subjektivní stanovisko učení toho, nezaměňovati přičinění zaviněním a při posuzování vztahu příčinného stanovisko subjektivní objektivním nahraditi.

ad 4. Tak docházíme k učení *Rümelinovu* o objektivním vztahu adaequatním. *Rümelin*, uvažuje o oprávněnosti dělení podmínek na podmínky v užším slova smyslu (jež, posuzujíce výsledek, mlčky předpokládáme) a na příčiny (podmínky pro otázku přičinění rozhodné), pokládá souhlasně s Kriesem za správné dělidlo »všeobecný směr jejich k jistému abstraktně my-

---

[49]) Srov. *M. E. Mayer*, Z. f. d. g. Str. R.-W.-XX., str. 550. a násl. — *Radbruch*, cit., str. 24., 25. a 64.

[50]) Užito příkladu *Lammaschova*, Grundriss, str. 22.

[51]) Srov. *Liszt*, Lehrbuch, str. 123. »Überall dort, wo der Eintritt eines bestimmten Erfolges im Gesetze als Bedingung der Strafbarkeit oder als Bedingung höherer Strafbarkeit aufgefasst wird, ist nach der vorherrschenden Ansicht ursachlicher Zusammenhang des Erfolges mit der Handlung dann nicht anzunehmen, wenn der Erfolg nur durch eine ganze ausnahmsweise Verkettung von Umständen herbeigeführt wurde.« — Jinak týž v 10. vyd., str. 108.

šlenému výsledku«. Má-li však dělidla toho užito býti, je nutno předpokládati určitou sumu podmínek, k nimž rozhodná (fragliche) podmínka přistupuje. Byla-li by jediná podmínka isolovaně pozorována, nebylo by lze k nějakému výsledku dospěti.« Který však komplex podmínek nutno předpokládati? Zde, pokud jde o lidské konání, dle Rümelina s dvojí možností se setkáváme. Předně lze, jak Kries učinil, předpokládati všecky pachateli známé, neb poznatelné podmínky. Za druhé je však též možno zaujmouti stanovisko objektivní a předpokládati vše, co v době činu vůbec bylo poznatelným; tak vše, co pachateli známo bylo, neb známo býti musilo, vedle toho však též to, co vůbec známo bylo, neb známým se stalo, na př. okolnosti teprvé dostatečně zjištěné, jakož i veškerou zkušenost lidskou (gesammte Erfahrungswissen der Menschheit). Abstrahuje se jedině od toho, co poznání člověka je nedostupno.[52])

Toto svoje stanovisko nazývá *Rümelin* »dodatečnou objektivní prognosou« (nachträgliche objektive Prognose). Měřítkem možnosti prohlašuje »všeobecnou zkušenost«, neb, jak dále vykládá: »adaequatní přičinění je vyloučeno, jakmile lidská zkušenost, přes znalost všech zjistitelných, v době činu existentních podmínek k tomu poznání dochází, že s nastalým výsledkem nebylo lze počítati.«[53]) Slovy těmi udán je nejlépe rozdíl mezi subjektivní a objektivní adaequatní kausalitou. Se stanoviska objektivního je rozhodný úsudek pachatelův v době činu, jeho úmysl neb culpa, se stanoviska objektivní dodatečné prognosy dodatečný úsudek založený na všeobecné lidské zkušenosti. Otázka přičinění přesně je tu rozlišena od oné zavinění, a získáno též přesné stanovisko a měřítko pro úsudek o vztahu kausalním.

Správnost svojí teorie odůvodňuje *Rümelin* důvodně též zněním příslušných předpisů trestních zákonů »den Tod bewirken«, »zur Folge haben«, »verursachen«, jež vesměs k tomu poukazují, že zákonodárce vzhledem k nastalému výsledku ani úmysl, ani nedbalost pachatelovu nepředpokládal, jakož i dovoláváním se všeobecného myšlení, jež slov těch vesměs ve smyslu jeho učení užívá.[54])

Skutečně nutno přiznati, že teorie *Rümelinova* jak v teorii tak praxi nejlépe uspokojuje; přes to však nelze upříti, že myslitelny jsou případy, v praxi ovšem svrchovaně vzácné, v nichž i toto učení neuspokojuje, v nichž zásada vůdčí opuštěna býti musí. S nimi setkáváme se tehdy, když poraněný v místní i časový styk byl uveden s pozdějším dějem, jehož podmínky, jak později zji-

[52]) *Rümelin*, cit, str. 19. a 20.
[53]) Týž, cit, str. 50. a 51.
[54]) *Rümelin*, cit., str. 53.

štěno bylo, v době činu již existovaly. Jde tu předem o školské případy; na př. raněný jel k lékaři přes prohnilý most, jenž se prolomil, při čemž raněný zahynul. Při důsledném užití teorie Rumelinovy nelze o tom pochybovati, že i zde adaequatní vztah kausalní bylo by předpokládati; důsledek, s nímž ovšem nelze souhlasiti. Zde nutno spokojiti se s tím omezením učení *Rümelinova*, že otázka přičinění všude tam popřena býti musí, kde později nastalá událost je mimo veškeru vypočitatelnost jak se stanoviska všeobecné zkušenosti, tak se stanoviska pachatelova [55])

* * *

Proti správnosti učení *Rümelinova* vystoupil v poslední době *Radbruch* (cit. dílo str. 40.—50.) a snaží se prokázati, že v důsledcích svých učení to je nevědomým návratem k základům teorie panující, že práce *Rümelinova* nejlépe prý prokazuje pochybný předpoklad adaequatních teorií kausalitních. — Ač nikterak nelze přehlížeti důmyslnost vývodů *Radbruchových*, naopak obratnost u mladého spisovatele překvapující přiznati jim nutno, nelze přece s nimi souhlasiti. *Radbruch* zastává učení panující, příčina = conditio sine qua non, a přiznává též, že není podstatného důvodu, proč se zřetele na přesné jeho důsledky, i při deliktech výsledkem kvalifikovaných nemohli bychom s ním vystačiti; tím stává se ovšem veškeré učení o adaequatním přičinění zbytečným, nehledě ani k nutným jeho nedostatkům, jak při subjektivním, tak při objektivním jeho pojmutí. Přes to však prohlašuje *Radbruch* ihned, že při deliktech výsledkem kvalifikovaných došli bychom dle panující teorie v praxi k důsledkům, jež s ratio legis nebylo by lze srovnati, a uznává, že je tu nutno k pojmu objektivní možnosti, tedy k přičinění adaequatnímu se uchýliti, měřítkem možnosti má tu pak býti právě ona ratio legis. Jinými slovy: při deliktech výsledkem kvalifikovaných nestačí pouhé přičinění ve smyslu teorie panující, nýbrž je třeba ještě jistého plus, jakási culpa levissina na straně pachatelově, neb jak *Radbruch* uvádí »ein hoher Grad objektiver Voraussehbarkeit des Erfolges.«

Ze slov těchto nejlépe poznáváme, že vytýká li se *Rümelinovi*, jakoby učením svým k učení panujícímu se vracel, daleko větším právem výtku tu *Radbruchovi* lze činiti; neboť, jako bojovný zastance teorie panující, vrací se vědomě k učení o vztahu adaequatním; že návrat ten není pak vítězným, patrno nejlépe z jeho vlastních slov: »Immerhin bleibt dem Ermessen des Richters schon bei der Feststellung der Basis des Möglichkeitsurtheils ein ziemlich weiter Spielraum, und wenn man bedenkt, welche entscheidende Bedeutung ihm auch bei der Errichtung des Möglich-

[55]) Týž, cit.. str. 128. a násl.

keitsurtheiles auf der gewonnenen Basis zukommt, wird man mit v. Liszt de lege ferenda auf Beseitigung der Haftung für den unverschuldeten Erfolg, auf Forderung der Fahrlässigkeit in den fraglichen Fällen dringen.«[56])

Stará námitka panující teorie proti výtkám jí činěným, dovolávání se nedostatečnosti zákona, opět se tu vrací, a přehlíží se úplně její bezdůvodnost. I kdyby delikty výsledkem kvalifikované ze zákonů trestních byly odstraněny, nemohla by otázka o přičinění adaequatním ztratiti na svém významu a to jak v oboru práva trestního (v nauce o pokusu), tak předem v oboru práva civilního (v nauce o náhradě škody).[57])

Principy kontroly státního hospodářství v Rakousku.

Napsal JUDr. *Josef Drachovský.*

§ 1. Pojem kontroly a její rozdělení.

Přihlédneme-li k jakémukoliv jen poněkud rozsáhlejšímu hospodaření statky hmotnými, shledáme, že skutečný výkon aktů hospodářských, t. j. dobývání příjmů z kapitálů, sprostředkování obchodu statky i eventualní výměny statků hmotných za služby osobní, připadá z pravidla jiným orgánům, nežli kterým přísluší autoritativně stanoviti pravidla pro výkon tohoto hospodaření závazná. Jest pak ovšem jenom přirozeno, že organy řídící, t. j. takové, jimž vydávání závazných norem pro provádění hospodářství přísluší, budou nuceny pečovati o to, aby rozkazy jejich vskutku také splnění došly, i bude v tomto směru nejprvé potřebí, aby sobě zjednaly přesvědčení, jak dalece skutečné hospodaření s daným předpisem se shodovalo. Ve státě bude to tedy především právem »moci zákonodárné« (dle užitého názvosloví Steinova), aby nabyla přesvědčení, zda správa majetku státního v rámci daných předpisů se pohybuje.

Leč ovšem nejenom moci zákonodárné resp. činitelům na jejím výkonu zúčastněným, a i těmto nejenom z onoho, abych tak řekl veřejnoprávního titulu na zmíněném souhlasu bude záležeti, nýbrž najdeme ještě různé důvody, pro které různým osobám záleží jednak hospodaření státní znáti, o jeho zdaru nebo nezdaru vědomosti nabýti, i přesvědčiti se o souhlase hospodářských před-

[56]) Cit. str. 66.

[57]) Vyvraceti vývody *Radbruchovy* pokládám vzhledem k přesnosti výkladů *Rümelinových* zbytečným, nesprávnost úsudku Radbruchova nejlépe je patrna z rozboru příkladů na str. 44. a 45. jeho práce.